

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಹೆಂಡತಿ ಹಲ್ಲು ಚೆಲಿದುಕೊಂಡು ಮಾತಾಡಿಸಬಾರದು ಎನ್ನುವುದು ಒಳಮರ್ಮ. ಮಾವ ತೀರಿಕೊಂಡು ಅತ್ತೆ ಮಡಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಮನೆಗೂ ಅವರು ಹೋದವರಲ್ಲವಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಕಮಲತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯೇ ಸರಿ. ಅವಳು ಮನೆಯ ಗಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೊಸೆ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಇಂಥ ಹೇಳಿಕೆ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವುದೆಂದರೆ ವೆಂಕಮ್ಮನಿಗೆ ಭಾರೀ ಉಮೇದು. ಒಳ್ಳೇ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನಗ ತೋಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಗಂಡನ ಹಿಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುವವಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅವರು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಳು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ.

ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸುಖ ಕಾಣುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ ಇರುತ್ತಾರೆ? ಅದೂ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು? ವೆಂಕಮ್ಮ ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಗದ ದಿನ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಏನೋ ಸಂಕಟವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳದ ದಿನವೂ. ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತ ಅಮ್ಮನನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಮಗ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಗಂಡನನ್ನು ಸರಿದಾರಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಣಿಸುವುದು ತನ್ನಿಂದಾಗದ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಕೈ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೋಗಲಿ, ಅವರ ತಂಟೆಗೆ ಇವರು, ಇವರ ತಂಟೆಗೆ ಅವರು ಬರದಿದ್ದರೆ ಅದೇ ದೊಡ್ಡ ಪುಣ್ಯ ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ರಗಳೆಗಳು ದೊಡ್ಡ ರಾಮಾಯಣ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ನಡುವೆ ಇಬ್ಬಾಗವಾಗಿ ಬೇಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಕಿಂಡಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇವರ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಮೇಯಲು ಬಿಟ್ಟ ಕರುಗಳು ವೆಂಕಟರಾಮುವಿನ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಾಯಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಮೂಕಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಗಡಿರೇಬೆಗಳೇನು ಗೊತ್ತು? ಮೇಯಲು ಅಟ್ಟಿದ್ದ ಶಿವರಾಮನ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಕರು ಕಾಲು ಮುರಿದುಕೊಂಡಿತು. ತನ್ನ ತೋಟಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಮನೇ ಹೊಡೆದು ಕಾಲು ಮುರಿದಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಶಿವರಾಮ. ತನ್ನ ಕಾಲೇ ಮುರಿಯಿತೆನ್ನುವಂತೆ ಕೂಗಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣದೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಯವೆಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಲಿಯ ಈಚೆ ಇವನು ನಿಂತು ಬೈದರೆ ಆಚೆ ಇರುವ ವೆಂಕಟರಾಮು ಬಾಯಿಗೆ ಕಡುಬು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾತು ಬಿಸಿಯೇರುತ್ತದೆ. ವೆಂಕಟರಾಮುವಿನ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಗದ್ದೆಗೆ ನೀರಣಿಸುವ ಹಳ್ಳ ಇದೆ. ನೀರು ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಇವರ ಗದ್ದೆಯವರೆಗೆ ಬರಬೇಕು. ಮಳೆ ಕೈ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಸಸಿಗಳಿಗೆ ನೀರಣಿಸದಿದ್ದರೆ ಕೈಗೆ ಬಂದ ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗೆ ಬರದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ವೆಂಕಟರಾಮು ನೀರಿಗೆ ತಡೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲೊಂದು ಜಗಳ.

ಇವರ ತೋಟದ ಬಾಳೆಗೊನೆ ಕಳುವಾದರೂ

ಅದು ಆಚೆಮನೆ ಆಳುಗಳಕ್ಕೆವಾಡವೆಂದುಪುಕಾರು. ಕಾಲು ಕೆರೆದು ಜಗಳ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಬರ ಇಲ್ಲ. ಏನೋ ಒಂದು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ವೆಂಕಟರಾಮುವಿನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ತಮ್ಮ ನೆಂಟರು ಇವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಹೋದರೆ ಶಿವರಾಮ ಅದು ತನಗಾದ ಅವಮಾನ, ಅಸಡ್ಡೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆಳುಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವತ್ತೂ ಕರ್ಕರ ಇದ್ದಿದ್ದೇ. 'ಒಳ್ಳೇ ಕೆಲಸಗಾರ' ಎಂದು ನಂಬಿದವನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರೈವೋಟಿ. ತೋಟಕ್ಕೆ ಕೊಳೆರೋಗ ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ ತೋಟದ ಕೆಲಸ ಮೊದಲು ಮುಗಿದು ಬಿಡಬೇಕು. ಕೊನೆ ತೆಗೆಸುವಾಗಲೂ ಇದೇ ರಗಳೆ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದ ಗಿರಾಕಿ ಜಾಸ್ತಿ ದುಡ್ಡಿನ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಚಕ್ರ ಹಾಕಿದರೆ ಏರುತ್ತದೆ ರಕ್ತದೊತ್ತಡ. ಇಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ಪ್ರೈವೋಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಆಳುಮಕ್ಕಳು. ಇದು ಹೀಗೇ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ. 'ಮಿಣ್ಣುಗಿಡ್ಡೋರ ಬಣ್ಣ ಬೇರೆ' ಎಂದು ಗಂಡ ವೆಂಕಟರಾಮುವಿನ ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯವೇನೋ ಎಂದು ಅನಿಸತೊಡಗುವಷ್ಟು ಅವಳ ತಲೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ ಶಿವರಾಮ. ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರೈಕಿಯವರಿಂದ ಬೆಂಬಲ ಇದ್ದವನು ಏರಿ ಕೂತಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸಲು ಶುರುವಾಗಿದೆ. ಜಿಡ್ಡು ಅನ್ನುವುದೂ ಕೂಡಾ ಮನುಷ್ಯರ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಒಂದು ಜೀವದ್ರವ್ಯವೇ? ಏನೂ ಇಲ್ಲದ ಬದುಕು ಸಮತಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಯಂತೆ ನೀರಸವಾಗಿಬಿಡುವುದೇ? ಉಕ್ಕಿ, ಸೊಕ್ಕಿ, ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ಹರಿಯುವುದರ ಜೀವಂತಿಯೇ ಬೇರೆ. ಹೀಗೆ ಏನೇನೋ ಅನಿಸುತ್ತದೆ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ.

ವರ್ಷಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗಂಡು ಮಗುವನ್ನು ಆ ವಂಶಕ್ಕೆ ಹೆತ್ತುಕೊಟ್ಟಳು. ದೊಡ್ಡವನು ಪ್ರಸನ್ನ. ಸಣ್ಣವನು ಪ್ರದೀಪ. ವೆಂಕಟರಾಮುವಿಗೂ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು. ಹಿರಿಯವನು ಕೇಶವ. ಎರಡನೆಯವನು ಮಾಧವ. ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗಬೇಕಾದ ಚೌಲ, ಉಪನಯನದಂತಹ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜರ್ವಿನಿಂದ ನೆರವೇರಿದ್ದುವು. ಅಣ್ಣನನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮನನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂತೆ ಅಣ್ಣ ದುಡ್ಡು ಹುಡಿ ಹಾರಿಸಿದ್ದರು. ಬಂದ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರಿಗೆ ಪ್ರೈವೋಟಿಯ ಮೇಲೆ ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಂತ್ಸೈಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇ ನಡೆದರೂ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಪಂಚಾತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣ ಬಿರುಕನ್ನು ಮೊದಲೇ ತೇಪೆ ಹಚ್ಚಿ ಸರಿಪಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಅದು ದೊಡ್ಡ ಸೀಳು ಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಇಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ಕಂದಕ ಹಿರಿದಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತೇ ವಿನಾ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವುದೇ ಲಕ್ಷಣ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಶಿವರಾಮನಿಗೆ ಕೋಡು ಬರಿಸುವ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಓದುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಂದು. ವೆಂಕಟರಾಮು ಮಕ್ಕಳು ಓದುವುದರಲ್ಲಿ ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಚುರುಕಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿ ಊರಿನ ಪ್ರೈಮರಿ ಸ್ಕೂಲು ಮುಗಿಸಿ, ಮುಂದೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಓದಾಡುವ ಬಸ್ಸುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಈಗ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ಕೂಲಿನ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಬಸ್ಸು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡು ಮೈಲಿ ನಡೆದು ಬಸ್ಸು ಬರುವಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ತಲುಪಬೇಕೆಂಬುದೊಂದೇ ತಾಪತ್ರಯ. ಹಳ್ಳಿಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇದೇನು ಭಾರೀ ಕಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯಿಂದ ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಮಕ್ಕಳು. ಅವರಿಗೋಸ್ಕರ ಯಾವಾಗಿನಂತೆ ಮುಂಚೆ ಎದ್ದು, ಏನಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಬಿಗಿಯಾಗುವಂತಹ ತಿಂಡಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನೇ ಟಿಫನ್ ಕ್ಯಾರಿಯರ್‌ಗೂ ತುಂಬಿಸಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಸಮವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಾಯನದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ಉಣುಗೋಲಿನವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಬರುವುದು ಅವಳ ಅಭ್ಯಾಸ.

'ಹಾಂವು ಹರಣೆ ಇದಾವಾಂತ ಕಾಲಡಿ ನೋಡ್ತಂಡು ಹೋಗಿ' ಎನ್ನುವುದು ಹಳ್ಳಿ ತಾಯಂದಿರ ದಿನದ ಮಂತ್ರ. ಅವಳು ಈ ಮಾತು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಕ್ಕಳೇ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಮ್ಮನನ್ನೂ ನಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೆಂಕಟರಾಮನ ಮಕ್ಕಳು ಸುಮಾರಿಗೆ ಇದೇ ವಾರಿಯವರು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿ ಇವರಂತೆ ಅವರೂ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೇಳಿಟ್ಟಿದ್ದ ಶಿವರಾಮ, 'ಅವರ ಜೊತೆ ಮಾತ್ರ ಮಾತಿಗೆ ಹೋಗ್ಬೇಡಿ. ಅವರು ಏನೂ ಕೊಟ್ಟು ತಿನ್ನೇಡಿ. ಸರಿಯಿಲ್ಲ ಆ ಜನ. ಏನು ಮಾಡೋಕೂ ತಯಾರು...'

ಇದೇನು ಶಿವರಾಮನ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತೋ, ಸುಮ್ಮನೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಬಲದಿಂದ ಹೇಳುವ ನಾಲಿಗೆ ತುದಿಯ ಮಾತಾಗಿತ್ತೋ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಗಂಡನ ಮಾತನ್ನು ಅವಳು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ಊಟದ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಮೈದುನ, ನಾದಿನಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದಂತೆ ಇರುವುದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಅವರೂ ಅಷ್ಟೇ. ಮಾತಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವೆಂಕಟರಾಮು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಪ್ಪಿಸಿ ಓದಾಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖಗಾಂವುತ್ತಿತ್ತು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ. ಗಂಡನ ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಾಗಿ ಮಾತಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಇಬ್ಬಂದಿ. ಶಿವರಾಮನ ಕಾವಲುಗಣ್ಣುಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಜಿಕೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಇದೆಲ್ಲಾ ಅಭ್ಯಾಸವಾಯ್ತು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ. ಊಟದ ಮನೆಯ ಹೇಳಿಕೆಗಳು ದಿವಸಾ ಬರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಂತಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನೇ ಅವಳು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮುಜುಗರದ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಊರು ಮನೆಯವರಿಗಿಲ್ಲಾ